

Драјана М. Ћорић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Coric@pf.uns.ac.rs

ДА ЛИ СУ НАМ ПОТРЕБНА ПРЕЦИЗНИЈА МЕТОДОЛОШКА ПРАВИЛА ЗА ПИСАЊЕ ПРОПИСА?*

Сажетак: Да би језик био у популарности прихваћен као средство комуникације, потребно је да „учесници располажу истим кодом, тј. системом знакова или симбола на основу којих састављају поруке“¹. Комуникација иде неометано када све стране у процесу познају добро код који се користи. Понекад, кодови који се користе у припреми порука се разликују од кодова који су познати примаоцима порука. Комуникација онда постаје нејасна и једносмерна и мора се довести у стање једнозначности кода који се користи за припремање и пријем порука.

У процесу писања прописа користе се различити језички кодови: онај свима познат, односно улавном свакоме познат, и други, који је сајкан од стручних појмова и појмова из страних језика. Појмови из овој другој кода се нужно морају објаснити појмовима из оној првој, познатије и чешће употребљаваној кода, пошто се и прописи пишу, за шири круг лица, не само за правнике који познају боље други код.

Збој језичких али и структуралних и логичких изазова који настају у процесу писања прописа, 2010. године су усвојена Јединствена методолошка правила за писање прописа. Овај акт је уредио најпрецизније до тада начин писања прописа, њихову унутрашњу структуру и инсистирао на утврђивању јединственост стила писања и терминологије која ће се користити приликом писања, управо збој шароликост адресата на које се прописи односе.

У нашем раду размотримо могућу потребу за променом, односно још већим језичким прецизирањем неких одредаба овој прописа, у контексту

* Овај рад је резултат реализовања пројекта „Правна традиција и нови правни изазови“ који се финансира средствима Правног факултета Универзитета у Новом Саду.

¹ Ранко Бугарски, *Увод у општу лингвистику*, Београд 1996, 44.

улоге и значаја језика у ѡраву. Сви нащи ѡредлози ѡроистичу из деѡаљно образложених изазова са којима се савремено законодавство у ѡроцесу на-сѡјајања и соистивене ѡримене сусреће у ѡоследње време.

Кључне речи: језик, меѡодолошка ѡравила, ѡройиси.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Стварање права је изузетан умни, језички и логички подухват. Р. Лукић је сматрао, да се „мисли које се желе изрећи прво интерно морају што више појаснити, да би се исте могле касније изрећи кратким реченицама“.² Сви напори ствараоца неке поруке морају бити усмерени на стварање што јасније поруке- првенствено њему самом, јер ће тако боље пренети исту поруку другима. У ту сврху потребно је користити, што је више могуће, свакодневни говор, речи које се најчешће користе и имају углавном свима познато значење. Те свакодневне речи се користе ради објашњавања правних појмова, јер ако бисмо правне појмове објашњавали сродним правним појмовима, ушли бисмо у опасно кружно дефинисање, које нас доводи до логичке грешке.

Прецизност језичког израза у нормама нам је изузетно важно, јер оне дају смернице адресатима у погледу садржине и начина остваривања њихових права и обавеза. Р. Лукић је сматрао да је потребно извршити накнадну проверу разумљивости језика „путем претходног показивања обичном грађанину и проверити га пре коначног стављања у законодавни поступак“³. Такве провере у нашем законодавству су уведене у виду *јавних расѡрава*- јавног објављивања текстова предлога закона на веб страницама надлежних министарстава или Народне скупштине Републике Србије или јавних уживо представљања у највећим градовима на територији Републике Србије. Будући да јавне расправе кратко трају (најдуже до месец дана у овом облику) и да су делом директно повезане са употребом рачунара и интернета, којима опет један део становништва у земљи нема адекватан приступ или нема приступ уопште, ова фаза провере разумљивости текста остаје неупотпуњена и њени резултати прилично неуверљиви⁴.

Због свих ових наведених разлога 2010. године су усвојена Јединствена методолошка правила за израду прописа⁵ (у даљем тексту: Јединствена пра-

² Радомир Лукић, *Меѡодологија ѡрава*, Београд, 1987, 53.

³ Р. Лукић, 54.

⁴ У околностима глобалне пандемије, јавне расправе уживо су скоро у потпуности суспендоване. Углавном се одржавају електронским путем, било само достављањем коментара на мејл одређене институције предлагача закона, или организовањем расправа употребом зоом апликације.

⁵ *Сл. гласник Републике Србије* бр. 21/2010.

вила). Наведени акт је први којим су регулисана правила за израду закона, одлука, Пословника саме Народне скупштине Републике Србије, као и других аката које овај законодавни орган доноси. Исте године је и Влада Републике Србије усвојила Методологију за израду подзаконских прописа⁶ (у даљем тексту : Методологија) које доносе Влада и органи државне управе (министарства и посебне организације). Методологија се примењује на израду уредаба, одлука и Пословника Владе (прописи Владе), као и на израду правилника, наредаба и упутстава (прописи органа државне управе), а сходно се примењује и на друге опште акте које, у складу са законом, доноси Влада. Јединственост ових правила је двојака:

а) у актима су први пут кодификовано наведена сва правила израде општих правних аката које доноси Народна скупштина, односно Влада Републике Србије и органи државне управе;

б) правила израде аката униформно важе за све акте које доноси скупштина, односно Влада Републике Србије и органи државне управе; одступања од форме или структуре које су прописане Јединственим правилима или Методологијом за израду подзаконских прописа су могућа, само се морају у сваком посебном случају навести и образложити оправданост одступања⁷.

Предмет нашег интересовања у овом раду су само Јединствена правила за израду прописа и то одређени чланови овог акта, за које сматрамо да се нужно морају променити. Сва даља навођења одредаба или делова одредби прописа и предлози које упућујемо у овом раду, односе се искључиво на овај акт.

2. СТРУКТУРА ЈЕДИНСТВЕНИХ МЕТОДОЛОШКИХ ПРАВИЛА

Јединствена правила се састоје из два дела и девет глава. У оквиру првог дела налазе се следеће главе:

Уводне одредбе;

Садржај њројиса;

Форма њројиса;

Језик, начин и сѝил њисања њројиса.

Теме које су обрађене у првом делу овог прописа обухватају правила за писање прописа који се први пут доноси или ће у њему бити наведене толике промене да је целисходније написати нови јединствени текст.

⁶ Сл. ѓласник Републике Србије бр. 75/2010-26, 81/2010-36 (исправка), доступно и на: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/zakljucak/2010/75/1/reg>.

⁷ Чл. 2 ст. 2 Јединствених правила; чл.1 ст. 3 Методологије.

У оквиру другог дела, налазе се следеће главе:

Измене и дојуне јройиса;

Пречишћен текс и исправка јройиса;

Правила израде образложења јройиса;

Начин писања амандмана;

Завршна одредба.

Теме у оквиру друге главе се баве процесима измена и допуна првобитног текста прописа, као и стварања јединственог пречишћеног текста закона након вероватно бројних појединачних промена тог истог прописа. Такође, значајно је спомињање и начина писања амандмана, будући да се доношење амандмана као предлога промене предлога акта који се налази у законодавној процедури спомиње само још у Пословнику о раду Народне скупштине Републике Србије, али без детаљнијег објашњења како се исти амандман пише.⁸ Претпоставка је да се писању амандмана приступа на исти начин као и писању основног текста акта: навођењем законског основа за доношење или промену нечега што је предмет амандмана, навођењем пуне формулације дела аката који је предмет амандмана и навођењем образложења зашто се исти сматра целисходнијим од већ постојећег решења.

Овај акт је заправо регулисао начин сопственог настанка и представља угледни акт према коме треба да се пишу сви други акти из наведене групе аката, након његовог доношења. Његова структура стриктно следи сопствену садржину и заповести форме које он изграђује.

Предмет нашег интересовања у овом раду су одредбе чланова 7, 31, 33 и 34, које се односе на употребу одређених речи приликом дефинисања појмова унутар прописа и на употребу савременог српског језика у истој делатности. Анализа позитивноправних прописа, као и практично номотехничко искуство аутора у области писања (предлога) прописа о којима одлучује Народна скупштина, указују на потребу промене ових правила, тачније – на потребу њиховог језичког прецизирања која ће, према нашем мишљењу, довести и до олакшаног номотехничког рада уопште, као и олакшане примене самих прописа. Прецизност у изражавању заповести путем норми је у неким областима права изузетно важна, док у неким областима, како је сматрао и Р.Лукић, „постоји извесна граница преко које прецизност више штети него што користи праву“⁹–нешто треба оставити и аутономији воља странака и дати им слободу потребну за одлучивање. Сматрамо да су Једин-

⁸ Тачније, чланови 161-165 се баве амандманима, а посебно чл.162, који у ст. 2 упућује директно на примену Јединствених методолошких правила у овом делу. Пречишћени текст Пословника о раду Народне скупштине Републике Србије доступан је на линку: [http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina/-vazna-dokumenta/poslovnik-\(precisceni-tekst\)/ceo-poslovnik-\(precisceni-tekst\).1423.html](http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina/-vazna-dokumenta/poslovnik-(precisceni-tekst)/ceo-poslovnik-(precisceni-tekst).1423.html). Датум приступа: јануар 2021. године.

⁹ Р. Лукић, 216.

ствена правила управо такав акт, којем је потребно прецизирање сопствених правила за стварање других аката и да тиме истовремено неће бити угрожена споменута аутономија. Од његове прецизности и ауторитета као угледног примера, зависи у многоструку и прецизност и доследност номотехничког рада, који није сам себи довољан, већ је усмерен ка усмеравању чињења и нечињења адресата.

3. ИЗАЗОВИ ДЕФИНИСАЊА ПОЈМОВА И РЕЧИ КОЈЕ СЕ КОРИСТЕ У ИЗРАДИ ПРОПИСА

Чл. 7 Јединствених правила гласи:

Дефиниција је део уводног дела пројекта који се налази после предметног уређивања, а садржи објашњење значења појединих појмова који се користе у пројекту.

У дефиницији се користе оцијенителски и недвосмислени изрази¹⁰.

Под оцијенителским¹¹ изразом се подразумева онај израз или скуп речи који су познати ширем кругу људи/популације у друштву, са чијим значењем је упознат највећи број људи и користи баш то значење у својој свакодневној комуникацији најчешће. Неки израз може бити општепознат и имати више значења – тада се под стварним, општепознатим значењем подразумева оно значење те речи или израза које се најчешће користи, односно, оно значење које се налази на листи значења као прво.

С тим у вези, општепознати израз, чије значење би свима могло бити познато, и јасно би могао бити, примера ради – „дете“. Дете је свака особа млађа од 18 година, како га дефинише и највећи број међународних докумената¹² као и наше позитивно право. Дете је особа која има оца и мајку – родитеље, без обзира да ли су они њему лично познати или живи ли или не живи са њима у заједничком домаћинству¹³. Међутим, ово општепознато значење речи „дете“ се квари значењем које ова иста реч има у кривичном праву.

¹⁰ Наглашавање подвлачењем учинио аутор овог рада.

¹¹ Дефиницију „општепознатог израза“ не налазимо у бројним речницима, тако да наведене дефиниције су искључиво ауторове, настале из познавања правила језичког тумачења права и других извора српског језика.

¹² Примера ради, тако дете дефинише и Конвенција о правима деце Уједињених нација из 1980. године у свом чл. 1. Текст Конвенције доступан на : <https://www.unicef.org/serbia/media/3186/file/Konvencija%20o%20pravima%20deteta.pdf>. Датум приступа: јануар 2021. године.

¹³ Чланови 59-69 Породичног закона, Сл. гласник Републике Србије, бр.18/2005, 72/2011, 6/2015).

Наиме, кривично право дететом сматра само особу старости до 14 година¹⁴, док сва лица старија од 14 година су малолетна лица¹⁵, односно категоришу се даље у млађа малолетна и старија малолетна лица. Дакле, лица старости од 14 до 18 година нису у смислу кривичног права „деца“, већ малолетна лица, која су делимично кривично одговорна. Овде наилазимо на још једну дефиницијску конфузију и сходно томе нарушавање „општепознатости“ значења неке речи, јер Породични закон под „млађим малолетником“ сматра лице млађе од 14 година, а „старијим малолетником“ лице у доби од 14 до 18 година¹⁶. Тиме је нарушена и „општепознатост“ значења појмова „млађи малолетник“ и „старији малолетник“. Наравно, сваки од ова два закона је извршио дефинисање ових појмова у складу са својим непосредним циљевима, но зашто је потребно имати оволику терминолошку различитост и речима које јесу општепознате променити значење у зависности од прописа у коме се налазе? Чак и Устав Републике Србије наводи у чл 66. разликовање на децу млађу од 15 година и старију од 15 година. Критеријум старосне границе је успостављен на основу могућности да дете старије до 15 година, уз сагласност родитеља може закључити уговор о раду, што неправнику није одмах јасно, на основу пуког читања ове одредбе Устава¹⁷.

Даље, и у Закону о младима¹⁸ налазимо још једно „урушавање“ општепознатости и прихватања појма „детета“ као особе млађе од 18 година. Овај закон дефинише лица старости од 15 до 30 година младима, чиме изузима из опште категорије деце оне старости од 15 до 18 година. Будући да Закон о младима фигурира као специјални закон јер из целе популације узима један део популације и њом се детаљније бави – произилази да старији од 15 година а све до своје 18 године, нису фактички ни правно деца, него млади, за које важе потпуно другачија правила.

Такође, у ширем семантичком и биолошком смислу – сви смо деца својих родитеља, и када они нису више живи¹⁹. Сходно фикцији из римског

¹⁴ Чл. 112 ст. 8 Кривичног законика, *Сл. гласник Републике Србије*, бр. 85/2005, 88/2005 – исправка., 107/2005 – исправка., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

¹⁵ Чл. 112 ставови 9 и 10 Кривичног законика.

¹⁶ Чл. 64 ставови 1 и 2 Породичног закона.

¹⁷ Чл. 24 Закона о раду, *Сл. гласник Републике Србије*, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – одлука УС, 113/2017 и 95/2018 – аутентично тумачење.

¹⁸ Чл. 3 ст. 1 тч. 1 овог закона, *Сл. гласник Републике Србије* бр. 50/2011.

¹⁹ У чл. 85 Породичног закона стоји да родитељско право престаје, претпостављамо алтернативно, јер другачије наведено, на следеће начине: када дете наврши 18. годину живота; када дете стекне потпуну пословну способност пре пунолетства; када дете буде усвојено; када родитељ буде потпуно лишен родитељског права; када умру дете или родитељ. Наведено је релевантно у контексту права, међутим веза између родитеља и детета, која је биолошка, духовна, психолошка, не престаје ни након смрти једног од то двоје. Такође, у

права – и зачето а нерођено дете се сматра живорођеним дететом ако је то у његовом интересу, па је и овде нарушена „општепознатост“ речи „дете“²⁰.

У ставу 1. члана 7 Јединствених правила се и наводи да се у сваком пропису морају дефинисати појмови који ће се користити у истом, да би се одредило њихово значење и смисао у наведеном пропису. У сваком од претходно наведених прописа и јесте то учињено: сваки од њих је у складу са својим циљевима извршио дефинисање речи „дете“. Међутим, те различите дефиниције озбиљно нарушавају принцип „општепознатости“, и истовремено и „недвосмислености“ широј популацији која ће морати да поступа по заповестима из тих прописа.

„Недвосмисленост“ се према Речнику синонима²¹ дефинише као „апсолутан, неспоран, безуслован, сигуран, несумњив, неоспоран, чињеничан, необорив, кредибилан, проверен, непобитан, непорецив, изванредан, фактичан, поуздан, уверљив, непроблематичан, истинит, крајњи, искуствен (доказан искуством), експлицитан, проверљив, неупитан, потврђен, неопорецив“. Матичин речник српског језика из 2007. године је још прецизнији, с тим да он третира само појам „двосмислености“ – то су оне речи које имају два смисла или значења.²² С тим у вези, када дефинисање речи „дете“ „провучемо“ кроз све ове синонимне детерминанте- и недвосмисленост, као таква, је такође нарушена.

Закони се пишу не само за правнике, судије, адвокате и друге посленике правне речи. Они се пишу, стварају и примењују због обичних људи, њима су упућени и оваква недоследност може довести до конфузије²³. С тим у вези сматрамо, да се након става 2. може додати нови став (или и два става) следеће садржине:

Различите дефиниције једног истог израза, који се сматра општепознатим, морају бити уједначене и усклађене са основним и најчешће употребљаваним значењем тог израза у друштву.

Изузетак од овог правила је могућ, при чему се исти мора посебно образложити.

целом трећем делу Породичног закона, које се бави односима родитеља и деце, „дете“ се спомиње више као биолошка него правна категорија и одредница.

²⁰ Опис ове ситуације се налази у чл. 47 став 2 Породичног закона: „Изузетно, признање очитства производи дејство иако је дато пре рођења детета, ако се дете живо роди“.

²¹ Павле Ћосић и сарадници, *Речник синонима*, Београд 2008, 417.

²² *Речник српског језика*, Матица српска, Нови Сад, 2007, 612.

²³ Неке лингвистичке теорије спомињу „идеалног говорног представника“ – човека који поседује идеалну језичку способност (познаје правила језика и коришћења односно комбиновања јединица језика), идеално знање одређеног језика, и идеално разрађену и усавршену компетенцију комуникације. Пошто у језичкој стварности, самим тим и друштвеној стварности такав говорник и познавалац језика не постоји, а да се и број просечних познавалаца језика све више смањује, упитно је колико је валидан овај захтев и даље. Милорад Радовановић, *Социolingвистика*, 1979, 46-48.

Сматрамо даље да је потребно извршити још једно прецизирање, које се односи на употребу савременог српског језика, како је то наведено у члану 31 Јединствених методолошких правила:

У иройису иреба уиоиребљаваићи речи савременој срјској језика у њиховом уобичајеном значењу.

На први поглед, овај став делује прилично јасно: користиће се речи које познаје највећи број људи у друштву у њиховом савременом облику, и уобичајеном значењу. „Утицај културе и друштвених промена на лексички систем огледа се како у новим речима које улазе у наш језик тако и у новим значењима која развијају већ постојеће речи у српском језику. Ако упоредимо Матичине речнике српског језика – шестотомни речник из 1967. и једнотомни из 2007. године, уочићемо да новија варијанта бележи неке лексеме којих у старијој нема, из простог разлога што раније није ни било потребе за њима, будући да именују тековине савремене технологије, које се у време када је израђиван шестотомни речник још увек нису биле развиле“²⁴.

Развој технологије, науке и друштва самог је довело до стварања нових речи које означавају нове појаве. Развој језика је стога нужан јер треба и мора да прати токове развоја друштва и дефинисати, доносно давати називе новим стварима и новим односима, које раније нису постојале. Неке савремене речи су речи са којима су неке генерације „већ рођене“. Те појаве, ствари и односи, као „интернет“ су већ постојали од њиховог рођења и не сећају се ниједног момента у својим животима да тих појава, односа и ствари није било. Старије генерације, које памте и време без тих „нових“ појава, ствари и односа су уз мање или више отпора, ипак научиле нову терминологију, па је са мање или више успеха и разумевања ипак користе.

Проблем може настати код речи које познају старије генерације унутар друштва и имале су једно значење а сада им је значење у потпуности промењено или су добила додатна значења. Као што примећује Ј. Јовановић, на примеру речи „пионир“, два прва значења ове речи – да је у питању неко ко је нешто први открио, основао, увео неку новину, и да је пионир такође и „припадник инжењерско техничког рода војске“ – су остала идентична у оба споменута издања Матичиних речника српског језика. Међутим, треће значење речи пионир, да је то особа старости од 7 до 14 година, која је члан добровољне друштвене организације је у издању речника из 2007. године добило квалификатор „ист.“ – што значи да ово треће значење има само историјску вредност. Са престанком постојања СФРЈ, и пионири су као један од

²⁴ Јована Јовановић, „Друштвено културне иновације и богаћење лексичког система српског језика“, *Језик данас, Ђласило Маишце срјске за културу усмене и иписане речи*, Нови Сад, 2017, година XIII, број 9, 6-11.

изричитих симбола социјалистичког уређења и организовања деце и њиховог начина васпитања и учења неких значајних социјалних вештина, престали да постоје. Премда, просечан човек и данас пре познаје и признаје ово треће, историјско значење речи „пионир“, као једино могуће и постојеће јер је више деценијски живот у социјалистичком окружењу створио асоцијативну, синаптичку везу између речи „пионир“ и њеног значења на овај начин²⁵.

Сличан пример је и реч „модел“²⁶, за коју исти Матичин речник наводи да има чак 11 значења; као прво значење се наводи да је то особа која позира сликару или вајару, затим да је то особа која служи писцу као узор, и да је модел узорак неког материјала према коме се стварају друге фигуре²⁷. Са друге стране, Асоцијативни речник српског језика даје другачију слику о значењу ове речи, јер испитаници (њих чак 800) реч „модел“ смештају у сферу манекенства, које се у Матичином речнику ни не спомиње. То нас наводи на закључак да су асоцијације људи на одређене речи понекад битно другачије од оног што речници стандаризованих значења признају тим речима као значење. Због тога је веома битно пронаћи баланс између ова два значења, посебно имајући у виду да се прописи пишу за просечне грађане земље чија устаљена асоцијативна значења неких речи могу довести до конфузије у схватању одређених прописа и самим тим и до погрешне примене истих²⁸.

Промена значења речи је „део нормалне еволуције језика“²⁹ јер тако језик живи, расте и мења се сходно друштву коме је потребан. Ниједно значење неке речи није узето једном заувек, и постављено као непроменљиво; тако би језик уместо да постане средство развоја друштва постао средство

²⁵ Грађани старији од 40 година су и последње генерације тих пионира, који су физички и ментално прошли припрему за улазак у ову заједницу и били њени чланови. Њима је и, неколико деценија након укидања пионирског покрета, једина могућа асоцијација на ову реч – управо тај покрет.

²⁶ Ј.Јовановић, *ibid.* Ауторка сумарно представља резултат анализе ових речи друге ауторке Р.Драгићевић, до чијег рада нисмо могли доћи током писања нашег рада у изворном облику, па зато резултате тог истраживања наводимо посредним путем.

²⁷ Модел се користи и за дефинисање примера закона какав треба да буде, у смислу побољшане верзије постојећег. Тада се назива модел законом. Такви модели су полазна основа за покретање поступка за промену закона, посебно када се мења закон или други општи правни акт у већем делу или целини. Примера ради, на основу Модела закона о заштити података личности, израђеног 2017. године, донет је 2018. године Закон о заштити података о личности, *Сл. гласник РС*, број 87 од 13. новембра 2018. године. Реч „модел“ је овде употребљена у свом трећем значењу, сходно речнику значења који смо навели у тексту. Модел закони се негде дефинишу и као кодификације правила о одређеној теми, посебно у међународним односима, Jelena Vilus, „Model zakon UNCITRAL-a o nabavkama robe i investicionih radova, 1993.: kodifikacija pravila o međunarodnim licitacijama“ *Strani pravni život*, no. 1, 1994, pp. 77-89. Ово значење је битно другачије од свих до сада наведених.

²⁸ Честа употреба речи „модел“ је и у контексту начина, па тако „нови модел фискализације“ представља нови начин, другачији начин да се фискализација обавља.

²⁹ Р. Бугарски, 210.

кочења његовог развоја. Промене значења речи у том смислу могу ићи ка сужавању или проширењу обима дефиниције неки речи, или могу довести до потпуно новог значења. Но, то није разлог за било какво страховање. Свесни смо чињенице да ни „творац норми није савршен познавалац језика“³⁰ и истовремено је могуће увек сваки правни текст дати на језичку редакцију и усавршавање. Важно је приликом стварања текста аката имати у виду и модерност тренутка, просечно лингвистичко знање адресата и њихову спремност да разумеју више од тога што је написано.

Имајући у виду претходне напомене, сматрамо да је потребно извршити прецизирање става у делу који се односи на „уобичајено значење“, тако да се јасно нагласи да се као уобичајено значење узима оно значење неке речи које је прво, најчешће или најшире познато. Тако да би онда члан 31. могао да гласи:

Под уобичајеним значењем се сматра оно значење неке речи које је, најчешће коришћено у свакодневном обичном говору или најшире њознаѡо.

Тиме бисмо спречили ограничавање уобичајеног значења само на прво значење, у смислу првог споменутог у најновијој верзији речника српског језика, јер могуће је да прво значење које као такво признаје стандардизовани језик, није увек и најчешће и најшире познато значење те исте речи (као што је случај код речи „пионир“).

4. УПОТРЕБА СТРАНИХ РЕЧИ У ПРОПИСИМА

Једна од седам заповести кнеза Милоша у изради прописа је гласила:

‘Ођу, да се све сѡиране речи сасвим изосѡаве, и нека се ѡраже срѡске.’³¹

Његов захтев је разумљив, као и жеља да се сачува народни дух, кроз очување народног језика примењеног у прописима. Тај захтев је и даље превасходан, управо због неслућених могућности развоја језика као средства комуникације и средства развоја друштва. Модернизација различитих сфера друштвеног живота, стварање нових облика, односа и ствари је нужно довела и до уплива страних речи и у наш језик. Неке су већ толико дуго присутне, да нисмо ни свесни да су страног порекла. Честа употреба тих речи их је учинила делом нашег језичког идентитета.

³⁰ Слободан Благојевић, *Меѡодолоѡија ѡрава*, Службени гласник СРЈ, 1997, 106.

³¹ Доступно на: <https://www.uzzpro.gov.rs/latinica/biblioteka-propisi.html>, приступ сајту : фебруар 2021. године.

Лингвисти су, са друге стране, временом оформили два „табора“ – први је био изузетно непријатељски одређен према употреби страних речи у нашем језику, сматрајући да се тако „угрожава изражајни лик стандардног језика и удаљава се од своје народне основице“³², док је други помирљивије прихватао могућност употребе страних речи чак и када постоји адекватни језички еквивалент за исте, „ако су у питању речи које су одавно ушле у језик и постале саставни део лексичког фонда сваког иоле образованог човека“. У том смислу, стране речи јесу средство обogaћења речничког фонда људи, и не морају нужно утицати на удаљавање језика од својих језичких, националних, културних и историјских корена. Са друге стране, тражење адекватне речи у српском језику, чак и путем стварања нових речи од домаћих основа и наставака у српском језику је изузетно ретка- јер изискује много више труда и можда та новостворена реч неће у потпуности одговарати народном духу самог језика. Зато је „необично, дакле, да се за именовање новог појма или појаве начини нова домаћа реч, а сасвим природно да се тај појам назове страним именом, што је у већини случајева и логично, будући да се говорник са новим појмом и сусрео управо посредством страног језика.“³³

Грешка у коришћењу страних речи уместо тражења домаће речи је, према личном номотехничком искуству аутора, то што нормотворци покушавају страну реч да преведу исто са само једном речи из српског језика, а то често није могуће. Превод неке стране речи може бити еквивалентан скупу речи, чија се употреба избегава, да се текст норме не би оптерећивао сувишним речима. Због тога, употреба стране речи делује лакше, једноставније и брже, без посебних умних потрага и смишљања адекватне домаће замене. Зато и одредбу члана 33 Јединствених правила, која гласи:

Стране речи могу се користити у језику ако у српском језику не постоје одговарајуће речи.

Можемо узети као *ultima ratio* – ако, и само ако није могуће пронаћи одговарајући еквивалент у српском језику, састављен од једне речи или више речи у оквиру синтагме. Последње деценије су „обогатиле“ наш језик посебно бројним англицизмима, који су као такви доспели из области информатике, рачунарства, филма, чак и права и књижевности. Иако су испрва деловали чудновато, временом су због учестале примене постали одомаћени.

³² Егон Фекете, „Страна лексика у српскохрватском језику“, *Језик у савременој комуникацији*, трибина, текст доступан на : <https://dais.sanu.ac.rs/bitstream/handle/123456789/2454/fekete.strana.leksika.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Приступ сајту: јануар 2021. године.

³³ Ј. Јовановић, 7-8.

Надамо се да ће ипак речи као што су „биндовање“³⁴, „зумовање“³⁵ и сличне, остати ван текстова прописа, или да, и ако се буду морале наћи у истима – ће бити језички и смисаоно прилагођене тексту прописа.

5. СТИЛ ПИСАЊА ПРОПИСА

„Писати јасним и разумљивим стилем је много теже, јер до једноставности треба нарасти“, писао је Љубомир Јовић³⁶. С тим у вези нам је значајна садржина чл. 34 Јединствених правила, који гласи:

Одредбе прописа треба да садрже норме писане прецизним, јасним, сажетим стилем, без сувишних речи и на начин који искључује сваку двосмисленост.

Коришћење речи која има два или више значења треба избежавати, а ако то није могуће, жељено значење треба дефинисати у уводном делу прописа.

У овом раду остављамо по страни коментарисање и објашњавање „прецизног, јасног и сажетог стила писања“ у ширем смислу, већ се само фокусирамо на делове садржаја овог члана који, према нашем мишљењу, „узрокују“ такав стил писања. Писање прописа без употребе сувишних и двосмислених или вишезначних речи јесте претходни услов за настанак прецизног, јасног и сажетог стила писања, поред других значајних језичких вештина.

Став 2 члана 34 нас враћа на посебан квалитет текста прописа који је споменут у чл. 7. став 2 Јединствених правила – да *дефиниција некој појма не сме бити двосмислена*, и с тим у вези, и на одредбу члана 32 у истом пропису – да *се свака реч има корисним приликом писања прописа у њеном уобичајеном значењу*. Дакле, ако нека реч има више значења, мора се користити њено уобичајено и најчешће коришћено значење, што истовремено

³⁴ Долази од енглеске речи *to binge*, што значи провођење дужег времена у гледању одређеног телевизијског, односно филмског или серијског садржаја; термин је испрва представљао учестало и неограничено узимање хране и пића управо током гледања више филмова или епизода једне серије узастопно, да би се данас под овим појмом подразумевало искључиво само гледање више филмова или епизода једне серије, или чак и цела сезона, у континуитету.

³⁵ Коришћење апликације *Zoom* у сврху комуникације и преноса садржаја у дужем временском трајању, најчешће коришћене током пандемије 2020. године, за време потпуне блокаде кретања у циљу превенције ширења епидемије ковид-19. Иако у време писања овог рада (почетак 2021. године) свет полако излази из пандемије, коришћење ове апликације у приватне и пословне сврхе је постало нова реалност и најчешће употребљавани начин комуникације већег броја људи.

³⁶ Љубомир Ив. Јовић, *Језик закона*, друго допуњено издање, Београд 1995, 101-103.

значи и да употреба те речи неће оставити сумњу у значење те речи, чак и узето у контексту у коме је сама наведена. Упозорење које бисмо упутили нормотворцима је да се под сувишним речима не смеју подразумевати раније споменути скупови речи, којима се адекватно преводи нека страна реч. Те речи нису и не могу бити сматране сувишнима у смислу ове одредбе. Одредба става 2 је онда сувишна, јер се двосмисленошћу појмова бави чл. 7 јединствених правила, па би ова одредба могла бити прикључена наведеном члану 7, као други став, јер представља заокружену логичку и смисаону целину. Тако би нова формулација члана 34 могла да гласи:

Одредбе јерогиса јереба да садрже норме јисане јрецизним, јасним, сажетим стилем, без сувишних речи и на начин који искључује сваку двосмисленост.

Сувишним речима се не сматрају речи корићене у оквиру адекватној израза на српском језику, којим се јреводи нека страна реч.

Значајно је напоменути и потребу писања кратких реченица у оквиру акта³⁷, сем када је у питању вишеструко набрајање. Набрајање се може извршити употребом посебне еnumerације сваког дела набрајања, и постављањем сваког дела у нови ред – што делује преглединоје и лакше за визуелно сналажење, или набрајањем у наставку, и раздвајањем тачком, или тачком и зарезом.

6. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Пожељно је да речи у правној норми имају исто значење као и у обичном говору. Изузетно се неким речима може придати значење које је другачије од уобичајеног, и оно мора бити посебно наглашено у оквиру самог акта. Подсетимо још једном, прописи се пишу и усмеравају своје дејство према адресатима који углавном нису и ни не морају бити „потковани“ правним знањем. Због тога је једноставност израза и употреба речи са њима познатим свакодневним значењем нужна. Једноставност и висок степен разумевања прописа воде ка успостављању његовог легитимитета. Из легитимитета ће

³⁷ Писање кратких реченица, кад год је то могуће је основна методолошка препорука, чак и када је писање научних радова у питању. Умберто Еко сматра да дуге реченице у писаном облику настају јер писац не прави разлику између говорног и писаног облика реченице. Док у говору имамо честе, једва приметне, паузе, чешће удисаје ваздуха, то у писаном облику такве паузе морају да омогуће знакови интерпункције, као што су тачке и зарези. Ако их је превише, мозак ће једноставно заборавити претходно прочитано, или ће бити површно прочитано, без удубљивања и разумевања прочитаног. Умберто Еко, *Како најисајти дигломски рад*, Београд, 2001, 16.

даље проилазити и уверење у исправност садржине прописа и самим тим, повећавање се применљивост и ефикасност примене самих прописа.

Ипак, ако се језику и неким речима треба придати другачије, односно посебно правно значење од оног које је највећем броју људи познато, нужно је то додатно објаснити и посебно се потрудити да се знацима језика у истој правној норми не дају различита значења³⁸. Ово правило се спомиње и у самим Јединственим правилима (чл.35 ставови 2 и 3). Међутим не налазимо ниједно правило, нити у Јединственим правилима како поступати у ситуацији када једна иста реч у различитим прописима има различито придодато јој значење. Опште правило тумачења нам сугерише да се у контексту тог прописа треба одређена реч тумачити онако како је она за потребе тог закона дефинисана³⁹, али да ли нам је таква конфузија потребна када је у питању реч која има квалитете општепознатости значења у свакодневном говору, као што смо то указали на примеру речи „дете“? У сваком од прописа које смо претходно навели јесте дефинисана садржина појма „дете“ за потребе прописа, али остаје нејасноћа шта радити и који пропис применити када се морају применити барем два од свих тих прописа истовремено, дефиницију из ког прописа ћемо сматрати релевантном? Сматрамо нужним чињење извесног напора да се могуће злоупотребе, нејасноће и друге сличне ситуације спрече што је више могуће.

„Правници никад не треба да сметну са ума како треба да буду господари свог језика да не би постали робови својих речи“, наводи Д. Митровић у *Уводу у право*.⁴⁰ Ниједно тумачење било ког правног текста не може бити идеално, али можемо увек тежити ка што прецизнијем, језичким разумљивијем изразу и значењу сваког правног текста Модернизација језика, којом се прати и модернизација самог друштва, коме се, на крају крајева и упућују прописи, је нужна. Модернизацијски токови се понекада не морају свима свиђати, но потребно је проћи кроз проблеме, искушења и друге изазове да би се дошло до оног како треба, како је боље и уређеније. Свесно или несвесно, сами као чланови друштва стварамо средство комуникације које ће нам исту олакшати, побољшати и која одговара одређеном тренутку у коме се налазимо. Језик је и дете и родитељ успешне комуникације међу људима, а право, у овом случају, мост између заповести и њихове примене, изражен језиком.

³⁸ Момчило Димитријевић, Миодраг Симић, *Увод у право*, Нишу 1999, 267. Слично наводи и Драган Митровић, *Увод у право*, Београд 2016, 269, као и : Радомир Зекавица, Миодраг Живковић, *Увод у право*, Београд 2013, 259.

³⁹ Строга правила, неки аутори сматрају, у овој области нису могућа јер „језички искази добијају право значење тек у односу на друштвени контекст на који се односе.“ Р. Зекавица, М. Живковић, 259-260.

⁴⁰ Д. Митровић, 264.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Литература:

- Бугарски, Ранко, *Увод у ојџију линџисџику*, Београд 1996
- Vilus, Jelena „Model zakon UNCITRAL-a o nabavkama robe i investicionih radova, 1993.: kodifikacija pravila o međunarodnim licitacijama“ *Strani pravni život*, no. 1, 1994, pp. 77-89.
- Димитријевић, Момчило; Симић, Миодраг, *Увод у љраво*, Ниш 1999
- Еко, Умберто ;*Како најџисаџи диџломски рад*, Београд, 2001
- Заповести кнеза Милоша за писање закона. Избор старих прописа, Управа за заједничке послове реоубличких органа <https://www.uzzpro.gov.rs/latinica/biblioteka-propisi.html>,
- Зекавица, Радомир ; Живковић, Миодраг, *Увод у љраво*, Београд 2013
- Јовановић, Јована, „Друштвено културне иновације и богађење лексичког система српског језика“, *Језик данас, љасило Маџице срџске за кулџуру усмене и љисане речи*, Нови Сад, 2017, година XIII, број 9, 6-11
- Јовић, Љубомир Ив., *Језик закона*, друго допуњено издање, Београд 1995
- Лукић, Радомир *Меџодолоџија љрава*, Београд 1987
- Митровић, Драган, *Увод у љраво*, Београд 2016
- Речник срџској језика*, Матица српска, Нови Сад, 2007
- Ћосић, Павле и сарадници, *Речник синонима*, Београд 2008, 417.
- Фекете, Егон „Страна лексика у српскохрватском језику“, *Језик у савременој комуникацију*, трибина, <https://dais.sanu.ac.rs/bitstream/handle/123456789/2454/fekete.strana.leksika.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Прописи:

- Закон о заштити података о личности, *Сл. љласник Реџублике Србије*, бр.87/2018.
- Закон о младима, *Сл. љласник Реџублике Србије* бр.50/2011
- Закон о раду, *Сл. љласник Реџублике Србије*, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – одлука УС, 113/2017 и 95/2018 – аутентично тумачење
- Јединствена методолошка правила за израду прописа, *Сл. љласник Реџублике Србије* бр. 21/2010
- Конвенција о правима детета Уједињених нација из 1980, доступна на: <https://www.unicef.org/serbia/media/3186/file/Konvencija%20o%20pravima%20deteta.pdf>
- Кривични законик, *Сл. љласник Реџублике Србије*, бр.85/2005, 88/2005 – исправка., 107/2005 – исправка., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019
- Методологија за израду подзаконских прописа, *Сл. љласник Реџублике Србије* бр. 75/2010-26, 81/2010-36 (исправка)
- Породични закон, *Сл. љласник Реџублике Србије*, бр.18/2005, 72/2011, 6/2015).
- Пословник о раду Народне скупштине Републике Србије, [http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina/-vazna-dokumenta/poslovnik-\(precisceni-tekst\)/ceo-poslovnik-\(precisceni-tekst\).1423.html](http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina/-vazna-dokumenta/poslovnik-(precisceni-tekst)/ceo-poslovnik-(precisceni-tekst).1423.html).
- Устав Републике Србије, *Сл. гласник Републике Србије*, бр. 98/2006

Dragana M. Ćorić
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
D.Coric@pf.uns.ac.rs

Do We Need More Precise Methodological Rules for Writing Regulations?

Abstract: *In order for language to be fully accepted as a goal of communication, it is necessary that “participants have the same code, ie. a system of signs or symbols on the basis of which they compose messages. “Communication flows smoothly when all parties in the process know equally well the code that is used in communication. Sometimes, the code used in the preparation of messages differ from the code known to other participants on the other side of the communication process. Communication becomes fuzzy and one-way and must be brought to a state of unambiguous code used for both preparing and receiving messages. In the process of writing regulations, different language codes are used: the one known to everyone, that is, mostly known to everyone, and the other, which is composed of professional terms and terms from foreign languages. The terms from this second code must necessarily be explained by the terms from the first code, that is better known and more frequently used code, since the regulations are also written for a wider circle of people, not only for lawyers who know the second code better.*

Due to linguistic, but also structural and logical challenges that arise in the process of writing regulations, in 2010 the Unified Methodological Rules for Writing Regulations were adopted. This act regulated in the most precise way, the way of writing regulations so far, their internal structure, and also insisted on determining a unique writing style and terminology that will be used when writing legal acts because of the variety of addressees to which the regulations refer.

In our paper, we consider the possible need for change, ie even greater linguistic specification of some provisions of this regulation, in the context of the role and significance of language in law. All our proposals stem from the well-explained challenges that modern legislation has been facing lately in the process of its creation and self-application.

Keywords: *language, methodological rules, regulations.*

Датум пријема рада: 16.02.2021.

Датум достављања коначне верзије рада: 30.12.2021.

Датум прихватања рада: 30.12.2021.